

De presentaties zijn beschikbaar op de volgende link: http://lampspw.wallonie.be/dgo4/site_colloques/seminaire-espon/index.php/site/programme

Auteurs van het verslag: Zoé Lejeune et Alexandra Bertozzi

GROENE INFRASTRUCTUUR

Groene infrastructuur (GI) vervult meerdere functies in een gebied. Ze biedt heel wat ecologische, sociale, culturele en economische voordelen, op voorwaarde dat hun ecosystemen in een gezonde staat verkeren. De ecosystemen worden echter aangetast door versnippering, stedelijke wildgroei en de aanleg van transport- en energie-infrastructuur.

In de afgelopen jaren hebben verschillende initiatieven van de Europese Unie en het Waalse Gewest het belang onderstreept van de ontwikkeling van strategieën om ecologische netwerken en groene infrastructuur in stand te houden en te ontwikkelen.

Deze conferentie van een halve dag was een gelegenheid om de volgende vragen te behandelen: wat zijn de potentiële effecten, zowel positief als negatief, van groene infrastructuur en ecosysteemdiensten op de ontwikkeling van regio's en steden? Hoe kan groene infrastructuur bijdragen aan een beter welzijn? Hoe kijken Europese, Belgische en Waalse regio's en gemeenten aan tegen het concept van groene infrastructuur en ecosysteemdiensten? Hoe kunnen nationale, regionale en lokale overheden groene infrastructuur implementeren en beheren?

INLEIDING

De inleiding van de ochtend werd gegeven door **Pascal FOUCHS (SPW - TLPE)** die herinnerde aan de tweeledige doelstelling van het seminarie: (1) het analyseren van de manier waarop het concept van groene infrastructuur (GI) dat door de Europese Unie wordt gedragen door de verschillende lidstaten wordt begrepen en (2) hoe dit concept wordt begrepen en uitgevoerd op het regionaal en/of gemeentelijk niveau in België.

Alexandra BERTOZZI (SPW - TLPE, lid van het ESPON-toezichtcomité) presenteerde het ESPON-programma (Europees Onderzoeksnetwerk voor Territoriale Ontwikkeling en Cohesie) dat vier belangrijke opdrachten heeft: (1) Toegepast onderzoek; (2) Gerichte analyses; (3) Controle- en monitoringinstrumenten en (4) Communicatie. ESPON omvat ook verschillende soorten publicaties (online te downloaden), seminars en opleidingen. Wat betreft de toekomst van ESPON :

- × Voortzetting van de huidige programmering: nadruk op de verspreiding van de resultaten (*peer learning*, publicaties, enz.)
- × Voorbereiding van de volgende programmeringsperiode, die momenteel wordt overwogen.

Zoé LEJEUNE (ESPON Contact Point, ULiège) presenteerde de verschillende communicatiekanalen van het ESPON-programma: de [Europese website](#), de [Belgische website](#) (tweetalig) en de publicaties die beschikbaar zijn zowel in het Frans als in het Nederlands.

Mirko GREGOR (Space4Environment) – presentatie van het ESPON GRETA-rapport: [Green infrastructure: Enhancing biodiversity and ecosystem services for territorial development](#)

Dit is een toegepast onderzoeksproject dat bestaat uit (1) een overzicht van de literatuur over GI en ecologische beoordelingsmethoden; (2) het in kaart brengen van GI en hun ruimtelijke spreiding in Europa; (3) een analyse van de synergieën en afwegingen tussen vraag en aanbod van GI via planningsbeslissingen; en (4) de beleidscontext: strategie en instrumenten. Deze analyse omvat twaalf casestudies en 25 goede praktijken. De belangrijkste resultaten van de studie bestaan uit “policy guidelines” en “briefings”.

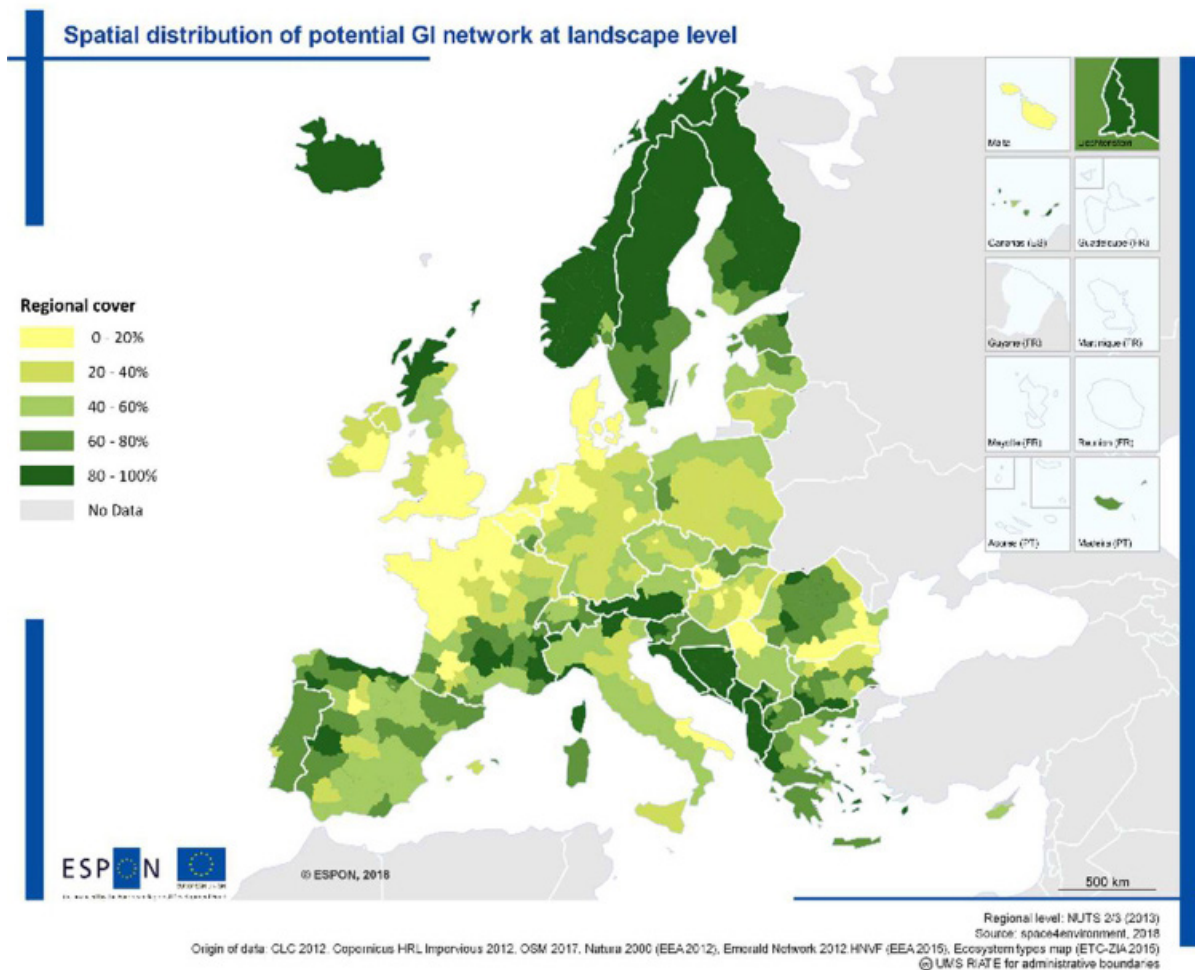
Belangrijkste elementen van deel 1 - literatuuroverzicht

- × Het concept van GI dat in de studie wordt gehanteerd, neemt de definitie van de Europese Commissie (2013) over en omvat drie onderwerpen: een gepland netwerk, multifunctionaliteit en connectiviteits-elementen. Er wordt rekening gehouden met verschillende thema's: luchtkwaliteit, beperking van het overstromingsrisico, enz;
- × Analyse van de voordelen van GI in Europa;
- × Het toekennen van monetaire waarden aan GI: kosten-batenanalyse.

Belangrijkste elementen van deel 2 over de ruimtelijke analyse van GI

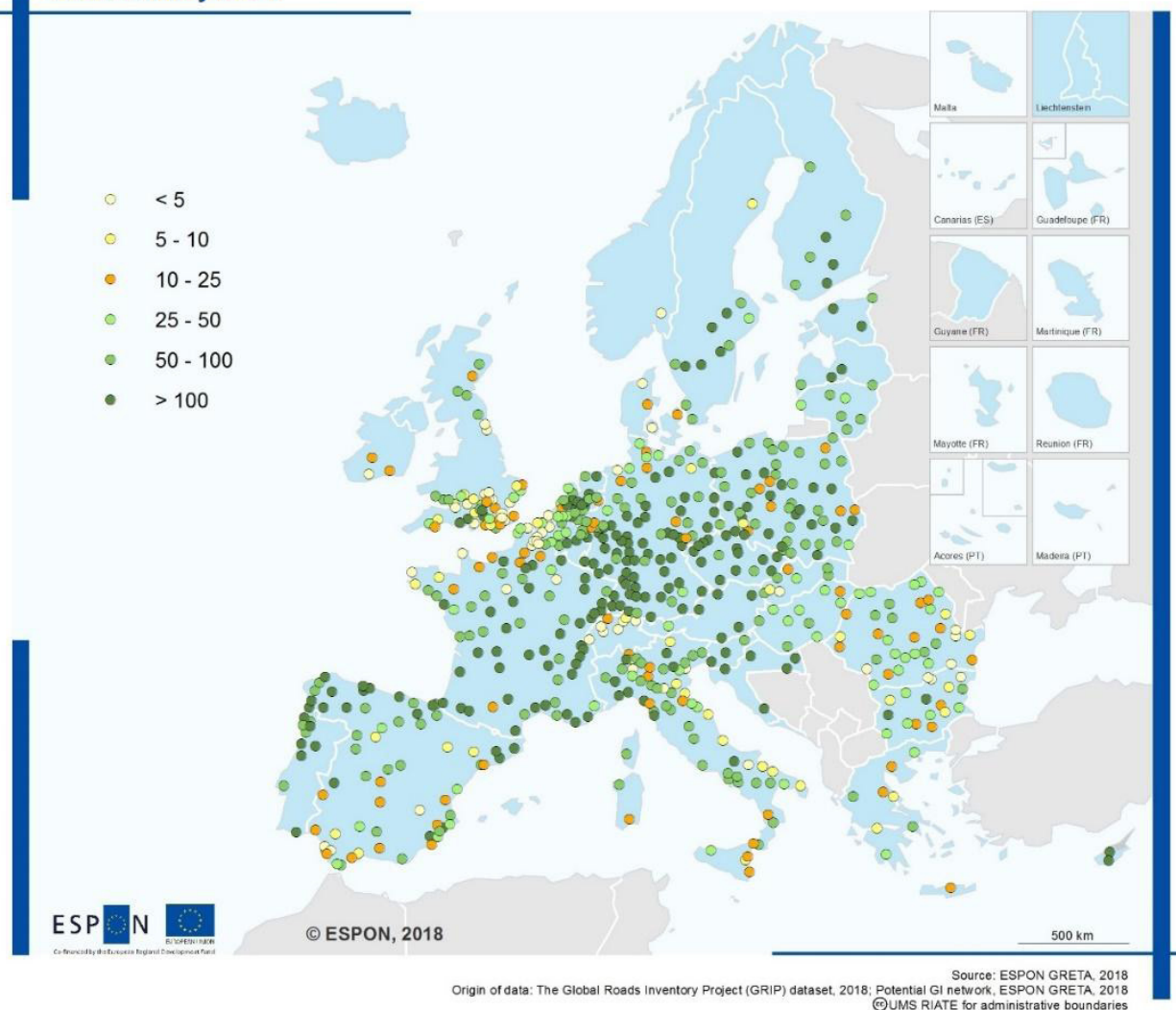
Berekening van de nodige verdeling van GI (identificatie van met name de GI-knooppunten) ;

- × Identificeer GI-verbindingen (gebaseerd op Corine Land Cover);
- × Sluit de GI aan op drie beleidslijnen: biodiversiteit, aanpassing aan de klimaatverandering en waterbeheer.

Kaart 1. Ruimtelijke spreiding van het potentiële GI-netwerk

Accessibility to GI

Kaart 5. Toegang tot GI in steden

De belangrijkste elementen van deel 3 - bestuur en planning of hoe de Europese landen de Europese GI-strategie uitvoeren

Op basis van de contacten van het onderzoeksteam met alle ESPON-contactpunten is een “Policy Factsheet” opgesteld.

11 van de 32 bestudeerde landen hebben een specifiek beleid inzake GI op nationaal niveau.

Het rapport deed vervolgens een selectie van 12 casestudies (van de steden Valencia, Alba Iulia, enz. tot macroregio's zoals het Alpengebied), interviews op basis van vragenlijsten (lokaal en stedelijk niveau) en een selectie van 25 goede praktijken, onderverdeeld in strategisch (1) en gedetailleerd (2).

Het rapport eindigt met beleidsaanbevelingen: planning van GI op een sectoroverschrijdende manier, inventarisatie van de te implementeren middelen en mogelijkheden (rekening houdend met de lokale context), inventarisatie van “hotspots” (die als “goed” worden beschouwd en gemakkelijk met elkaar te verbinden zijn), van waaruit de werkzaamheden kunnen worden gestart, het belang van de financiering (het combineren van particuliere en publieke middelen) en het voorzien in toezicht op en evaluatie van de voortgang.

Er zijn drie Policy Briefings “Unpacking Green Infrastructures” geproduceerd: “Relating Green Infrastructures to the SEA” en “Planning for Green Infrastructures” ([hier](#) te downloaden).

Jacques TELLER - het Waalse gewest – CPDT-studie 2019: Operationalisering van een groene infrastructuur die ecosysteemdiensten levert (R.8)

De Europese definitie van GI (2013) werd overgenomen, met zes belangrijke punten in de definitie: een netwerk (continuïteit en connectiviteit vanuit ecologisch oogpunt en voor de gebruikers); natuurlijke, semi-natuurlijke en andere elementen (niet alleen beschermingssystemen maar ook “grijze” elementen); multifunctionaliteit (bevordering van ecosysteemdiensten (milieu, welzijn, enz.); een netwerk van diensten (diensten die van belang zijn voor de gebruikers); strategie en beheer van ruimtes/netwerken (projectie naar de toekomst); multi-stakeholder: overleg tussen de verschillende competenties (ruimtelijke ordening, mobiliteit, private & publieke actoren, burgers, enz.); en een gebruikgericht netwerk.

De CPDT-studie maakte het ook mogelijk om een enquête uit te voeren bij het CATU (verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening in de Waalse gemeenten). Het ging alleen om gemeenten met een gemeentelijk natuurontwikkelingsplan (PCDN) (100 van de 262), omdat het de bedoeling was om hun kennis van PCDN te beoordelen: 65 gemeenten hebben op de enquête gereageerd; minder dan 50% van de CATU kent het PCDN; 45% houdt er nooit rekening mee bij het afgeven van vergunningen; er is een gebrek aan kennis over de inzet en de integratie tussen concrete territoriale ontwikkelingsstrategieën.

Realisatie van een **VADEMECUM voor gemeenten**¹ (operationalisering op lokaal niveau) - geconfronteerd met een zekere terughoudendheid ten aanzien van de terugkeer van de natuur naar de stad met het oog op de huidige condities/kosten van het onderhoud van deze infrastructuren: ontwikkeling van een “project”-proces voor de operationalisering van GI; twee belangrijke gerelateerde processen (burgerparticipatie & betrokkenheid van belanghebbenden enerzijds en beoordeling van ecosysteemdiensten anderzijds); het belang van de component PLANNING (focus op drie instrumenten voor het handelen op GI: gemeentelijk ontwikkelingsplan, lokaal oriëntatieplan (projecten) en gemeentelijke stedenbouwkundige gids); en het belang van het uitvoeren van een goede contextuele analyse.

Het Vademecum integreert aanbevelingen uit de formulering van de ambities tot aan de bedrijfsvoering, kortom:

- × Integratie van de GI in instrumenten voor ruimtelijke ordening en niet alleen voor milieu.
- × Rekening houden met ecosysteemdiensten om lokale doelen en interventiemethoden te definiëren.
- × Het overleg tussen de actoren op gemeentelijk niveau versterken.
- × Niet alleen de planning is belangrijk, maar ook de politieke sturing en de beheersmaatregelen om de GI te beheren!

Fabien GENART (Leefmilieu Brussel) - GI in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG)

1. Achtergrond

De verdeling van de vegetatie over de verschillende gemeenten is zeer variabel, met 49% van de ondoordringbare oppervlaktes in het BHG (impliceert handelen op het niveau van de burgers, van de private sector omdat zij eigenaar zijn van ongeveer 20% van de groene ruimtes). De evolutie van de bebouwde percelen tussen 2005 en 2017 is zeer belangrijk.

2. Strategie

Vandaag de dag evolueren we naar een volledig ecologisch netwerk (evolutie van de terminologie, de instrumenten en de voornaamste oriëntaties).

¹ En cours de réalisation.

3. Operationalisering

- × Hoe te handelen in de openbare ruimte => verschillende gebieden met verschillende ecosysteemdiensten afhankelijk van de wijk en de beoogde doelstellingen/strategieën;
- × Productie van een cartografie met stedelijke typologieën, gebaseerd op het ecologische netwerk;
- × Noodzakelijke focus op verschillende buurten (zeer verschillende typologieën) en ontwikkeling van strategieën op lokaal niveau: selectie van 5 buurten - werk (in uitvoering) met lokale belanghebbenden en focus op enkele buurten met lokale workshops.

Conclusies

- × Het is belangrijk verbanden te leggen tussen stadsplanning en natuurbescherming (bijv. Masterplan);
- × Er is een grote complexiteit in de implementatie van een groen en blauw netwerk, met betrekking tot kennis in de dense buurten, moeilijkheden liggen bij de veelheid van trofische niveaus;
- × Beschouw stedelijke typologieën als volwaardige habitats, als volwaardige ecologische omgevingen (dichte gebieden, woningen met tuinen, enz.).

Peter VERVOORT - GI-onderzoeksproject: Groenblauwe Netwerken in Vlaanderen

Wat de spreiding van de groene ruimte betreft, neemt Vlaanderen een bijzonder complexe positie in: toenemende versnippering gedurende de laatste vier decennia. Vaststelling van een strategie in Vlaanderen (Beleidsplan Ruimte Vlaanderen) die met name een dicht blauw en groen netwerk met klassieke en nieuwe functies definieert.

Het gepresenteerde onderzoek had drie doelstellingen: het definiëren van de GI; het in kaart brengen van de huidige GI in Vlaanderen; en het nadenken over hoe het GI-netwerk kan verbeteren (analyse van 15 goede praktijken).

Belangrijkste boodschappen

1. Institutionele context: stimuleren van samenwerking en partnerschappen; creëren van een regionaal ruimtelijk beleidskader voor GI; groeperen van instrumenten voor GI: verschillende instrumenten voor verschillende sectoren;
2. Stakeholdersparticipatie: investeren in de kwaliteit en continuïteit van de participatieprocessen; begeleiden en ondersteunen van bottom-up projecten;
3. Multifunctionaliteit leidt tot meer draagvlak en maatschappelijke acceptatie, maar er moet wel een evaluatie worden gemaakt (moet de biodiversiteit bijvoorbeeld in evenwicht worden gebracht met andere ecosysteemdiensten?);
4. Systeem en componenten: een breed scala aan deskundigen betrekken en een geïntegreerde aanpak bevorderen;
5. Middelen: zorgen voor structurele middelen (financiering, steun, enz.) en ondersteuning van gemeenten die kiezen voor het behoud van gebieden (bv. behoud van de open ruimte);
6. Duurzaam beheer: omvat het onderhoud van de ruimtes om te voorkomen dat de kwaliteit ervan afneemt.

Conclusie

- × Het belang van het opnemen van GI in regionale planningsinstrumenten en -strategieën;
- × De kaarten en het verslag zullen binnenkort beschikbaar zijn op de website van het Vlaamse Gewest.

Derek BRUGGEMAN - inspirerende casestudies van buiten Wallonië (vanaf CPDT R8 2019)

Identificatie van vier fasen in de operationalisering van GI: voor elk daarvan zijn inspirerende voorbeelden geanalyseerd en systematisch in het rapport opgenomen.

Mélanie HAID - Groen netwerk in de stad Luik

Het gemeenschappelijk plan voor de ontwikkeling van de stedelijke natuur (PCDN(U)) is bijgewerkt (nb: 1e versie van 1998), waarbij met name rekening is gehouden met de verschillende projecten (synergieën): identificatie van 1500 ha stedelijke natuur en drie sterke netwerken. Er werden vijf hoofdnetwerken beschreven (cartografie, biologische beschrijving, overkoepelende soorten, enz.): open omgevingen; beboste omgevingen; ondergrondse holttes; antropogene omgevingen en het waternetwerk. Zij gaan gepaard met voorstellen voor actie.

De aanvullingen op het PCDN zijn bestudeerd:

- × Definiëren van de sites met een hoge inzet: prioritaire sites in termen van stedenbouwkundige planning en ontwikkeling van de openbare ruimte (bijv. slakkenbergen);
- × Verbeteren van ecologische netwerken door het type beheer te veranderen (bijv. late maaigebieden, restauratie van een slakkenberg, enz.);
- × Biotoopcoëfficiënt per gebied. Doel = op te leggen in vergunningen;
- × Analyse van de verdeling van de groenvoorzieningen (vanuit het oogpunt van kwaliteit, invloedssfeer, enz.).

Manu HARCHIES - Actualisering van het Naamse Ecologische Netwerk (ICEDD)

In Namen werd in 1997 een PCDN opgesteld, in 2002 geactualiseerd en in 2012 geïntegreerd in het Gemeentelijk Ontwikkelingsplan: integratie is verplicht - alle vergunningen moeten worden verantwoord in relatie tot het ecologische netwerk.

De SPW - Landbouw, Natuurlijke Rijkdommen en Milieu heeft een studie laten uitvoeren door ULiège-Gembloux en ICEDD over de aanpassing aan de klimaatverandering, op basis van het ecologische netwerk, met Namen als pilootgemeente. Een paar opmerkingen:

- × Voor Wallonië is een nieuwe methodologische aanpak nodig die op lokaal niveau toepasbaar is (geïnspireerd op de Franse aanpak van het groene en blauwe netwerk TVB);
- × Proefproject in Namen: identificatie van een functioneel globaal ecologisch netwerk (kernegebied, te herstellen kernegebied en corridors).

De actualisering van het Namense PCDN zal opnieuw worden opgestart nadat de studie over de aanpassing aan de klimaatverandering is uitgevoerd. Op dit moment zijn reflecties aan de gang over de Voedingsmiddelengordel van Namen (*Ceinture alimentaire de Namur*), enz.

Yvan BRAHIC - Het bouwproject in Rouvroy (SPW - ARNE)²

Het concept van landontwikkeling is de opvolger van het concept van ruilverkaveling. Het is een instrument voor de operationele planning van landbouwgrond: een juridische procedure op basis van regionaal belang, meer multifunctioneel (voor gebruik en gebruikers), waarvan het initiatief kan komen van 10 boeren of eigenaren, maar ook van de gemeente.

De context van het project: drie dorpen (1000 ha), met belangen in termen van cultureel erfgoed, natuurlijk erfgoed, landbouw & toerisme. De focus lag vooral op het landschap, dat een interessante gevoelige dimensie vormt. Er is een werkgroep opgericht met drie boeren en andere belanghebbenden. Werkzaamheden in verband met de programmering: zichtbaarheid en afstemming op ander lokaal beleid (LAG, enz.), het einde van de planningslogica (productie van projectfiches, enz.) en de ontwikkeling van partnerschappen (Rouvroy, FRW, Natuurpark van de Gaume). Er is een evaluatie gepland, met monitoringsystemen en scoreborden en een observatorium voor de evolutie van het landschap.

² Service Public de Wallonie, 13 février 2020, Arrêté du Gouvernement wallon approuvant le programme d'aménagement foncier Rouvroy, p. 12716.